

ПАЛІТЫЧНЫЯ ПЕРАДУМОВЫ ЗАПАЗЫЧВАННЯ АНГЛІЦЫЗМАЎ У СУЧАСНУЮ БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

М. Л. Савасцюк

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск, Рэспубліка Беларусь, bsu@bsu.by

У артыкуле разглядаюцца гістарычныя перадумовы распаўсюджвання англійскай мовы, актывізацыі палітычных, эканамічных, культурных кантактаў Рэспублікі Беларусь з іншымі краінамі свету ў канцы XX – пачатку XXI стагоддзя, што паспрыяла працэсу запазычвання англіцызмаў у беларускую мову.

Ключавыя словы: англіцызмы; беларуская мова; глабалізацыя; запазычванне; палітычныя фактары; экстралінгвістычныя фактары.

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ЗАИМСТВОВАНИЯ АНГЛИЦИЗМОВ В СОВРЕМЕННЫЙ БЕЛОРУССКИЙ ЯЗЫК

М. Л. Савастюк

Белорусский государственный университет, Минск, Республика Беларусь, bsu@bsu.by

В статье рассматриваются исторические предпосылки распространения английского языка, активизации политических, экономических, культурных контактов Республики Беларусь с другими странами мира в конце XX – начале XXI вв., способствовавшего процессу заимствования англицизмов в белорусский язык.

Ключевые слова: англицизмы; белорусский язык; глобализация; заимствование; политические факторы; экстралингвистические факторы.

Сярод палітычных фактараў запазычвання вылучаюцца глабальныя тэндэнцыі і сітуацыя ўнутры дзяржавы.

Геапалітычны статус краіны мовы-донара. Сучаснае становішча англійскай мовы ў свеце прадстаўляе сабой паступовы вынік двух фактараў: распаўсюджванне каланіяльнага ўплыву Вялікабрытаніі ў канцы XIX ст. і эканамічная моц ЗША ў XX ст., што выступае вырашальным фактарам для захавання статусу англійскай мовы як міжнароднай у XXI ст.

У цэлым англійская мова з'яўляецца афіцыйнай у 59-ці дзяржавах, а ўжываецца ў 101 краіне. У сусветным рэйтынгу яна займае трэцяе месца, яе лічаць роднай каля 335 млн чалавек [3]. Трэба заўважыць, што 70 % з іх жывуць у ЗША [5, с. 60].

Д. Крыстал падзяляе краіны свету, дзе ўжываецца англійская мова, на тры групы: першую складаюць дзяржавы, дзе англійская мова з'яўляецца нацыянальнай (роднай) для жыхароў краіны (ЗША, Вялікабрытанія, Ірландыя, Аўстралія і інш.: 300 – 500 млн чалавек); другую – краіны, дзе англійская мова мае статус другой дзяржаўнай (ёй карыстаюцца ў сістэме дзяржаўнага кіравання, юрыспрудэнцыі і г. д.) (Індыя, Сінгапур, Гана, Нігерыя і інш.: 300 – 500 млн чалавек); трэцюю – краіны, дзе англійская мова актыўна вывучаецца ў якасці замежнай (Кітай, Расія, краіны Скандынавіі, Нідэрланды і інш.: 500 млн – 1 млрд чалавек) [5, с. 61].

Глабалізацыя (працэс палітычнай, эканамічнай, культурнай інтэграцыі і ўніфікацыі). З канца XX ст. працэс глабалізацыі паскараецца і актывізуецца ўзаемапранікальнасць культур краін свету. Выкарыстанне англійскай як адной з афіцыйных моў у рабоце міжнародных арганізацый у значнай ступені паўплывала на яе развіццё ў якасці мовы міжнародных зносін. Першай міжнароднай арганізацыяй, што дала англійскай мове асаблівы статус, была Ліга Нацыі, у склад якой першапачаткова ўваходзілі 42 дзяржавы. У 1945 г. утворана Арганізацыя Аб'яднаных Нацый, у яе структуры англійская мова з першых дзён выконвае функцыю адной з асноўных. Англійская з'яўляецца афіцыйнай або рабочай мовай на сесіях большасці іншых уплывовых міжнародных арганізацый (Асацыяцыя дзяржаў Паўднёва-Усходняй Азіі, Савет Еўропы, Еўрапейскі саюз, Арганізацыя паўночнаатлантычнага дагавора, Еўрапейская асацыяцыя свабоднага гандлю і г. д.). Вялікую ролю ў распаўсюджванні англійскай мовы адыграла таксама развіццё друкаваных СМІ. У сярэдзіне XIX стагоддзя з'яўляецца інфармацыйнае агенцтва Рэйтэр, якое валодала найбольш значнай карэспандэнцкай сеткай. З узнікненнем у 1956 г. у ЗША інфармацыйнага агенцтва Нью-Ёрк Асашыэйтэд Прэс (New-York Associated Press) большая частка сусветнай інфармацыі, якая перадаецца па тэлеграфе, была на англійскай мове. Істотную ролю ў жыцці грамадства на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў адыгрываюць радыё- і тэлевяшчанне, кінаіндустрыя, дзе ЗША маюць найбольшую долю ўдзелу. У сферы гуказапісу з самага пачатку і да нашых дзён англійская мова мае пануючае значэнне. У 1980 г. пачаў ажыццяўляцца праект стварэння міжнароднай марскай англійскай мовы. Для найбольш выразнага ўспрымання мовы ў паветры была распрацавана спецыяльная сістэма англійскай мовы, вядомая як «авіяцыйная англійская» [2, с. 9–10]. Усе гэтыя фактары прывялі англійскую мову да статусу міжнароднай.

Палітычныя ўзаемаадносіны краіны мовы-рэцыпіента з краінай мовы-донара і з іншымі дзяржавамі свету ў цэлым. Гэты фактар, а даклад-

на актывізацыя сувязяў Рэспублікі Беларусь з заходнімі краінамі, з’явіўся значным штуршком для актуалізацыі працэсу моўнага запазычвання на сучасным этапе.

У снежні 1991 г. пачаўся працэс міжнароднага прызнання Рэспублікі Беларусь. З таго часу краіна значна пашырыла свой удзел у міжнародных арганізацыях: уступіла ў Міжнародны валютны фонд і групу Сусветнага банка, Міжнародную арганізацыю грамадзянскай авіяцыі, пачала прымаць актыўны ўдзел у дзейнасці Сусветнай арганізацыі аховы здароўя, атрымала статус назіральніка ў Сусветнай гандлёвай арганізацыі. У 1992 г. Беларусь адкрыла ў Мінску Прадстаўніцтва і стала членам 12 спецыялізаваных устаноў ААН, у 1992 г. была прынята ў Арганізацыю па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе і Савет Паўночнаатлантычнага супрацоўніцтва (з 1997 г. Савет Еўраатлантычнага партнёрства). У 1995 г. краіна заключыла Дагавор аб партнёрстве і супрацоўніцтве і Часовае пагадненне па пытаннях гандлю з Еўрапейскім саюзам, далучылася да Праграмы НАТА «Партнёрства дзеля міру». Беларускія навуковыя арганізацыі ўзаемадзейнічалі з НАТА ў розных галінах навукі ў рамках праграмы «Навука дзеля міру і бяспекі» [1]. Рэспубліка ўдзельнічала ў флагманскай праграме мабільнасці Еўрапейскага саюза Erasmus+. Трынаццаць праектаў па нарошчванні патэнцыялу садзейнічалі мадэрнізацыі і інтэрнацыяналізацыі вышэйшых навучальных устаноў у Беларусі. Праграма EU4Youth прыцягвала маладых беларусаў і падтрымлівала развіццё навыкаў, творчасці і прадпрымальніцтва, а таксама нарошчвала патэнцыял маладзёжных арганізацый [4]. Павялічылася колькасць буйных міжнародных спартыўных спаборніцтваў, што праводзіліся ў Беларусі: у 2015 г. – 30, у 2016 г. – 67, а ў 2017 г. – больш за 80 (чэмпіянат свету па хакеі–2014, юніёрскі чэмпіянат свету па біятлоне–2015, этапы Кубка свету па фрыстайле і мастацкай гімнастыцы, чэмпіянат свету па канькабежным спорце 2018 г., II Еўрапейскія гульні 2019 г. і інш.). Пасля афіцыйнага прызнання Нацыянальнага алімпійскага камітэта з 1993 г. беларускія спартсмены рэгулярна прымалі ўдзел у Алімпійскіх гульнях. У Беларусі штогод праходзілі некалькі дзясяткаў міжнародных фестываляў (Міжнародныя фестывалі мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», «Беларуская музычная восень», Міжнародны кінафестываль «Лістапад», Міжнародны фестываль тэатральнага мастацтва «Панарама» і інш.).

Узаемадзеянне дзяржавы з міжнароднымі арганізацыямі на розных узроўнях спрыяе цікавасці да замежных моў і патрабуе дасканалага іх ведання спецыялістамі, а таксама актуалізуе запазычванне паняццяў з іншых культур і моў.

Бібліаграфічыскі спісак

1. Арганізацыя паўночнага дагавору [Электронны рэсурс] // М-ва замеж. спраў Рэсп. Беларусь. – Рэжым доступу: <https://www.mfa.gov.by/be/multilateral/organization/list/bel/be4af0a9acdbfd5d.html>. – Дата доступу: 06.11.2020.
2. Багана, Ж. Англійскія заімыстваванні ў рускім і нямецкім мовах у ўмовах глабалізацыі / Ж. Багана, М. В. Тарасова. – М. : ІНФРА-М, 2016. – 120 с.
3. Даўцін, А. якія іностранныя мовы вучаць у беларускіх школах [Электронны рэсурс] / А. Даўцін // Ежэдневнік. – Рэжым доступу: <https://ej.by/news/society/2017/06/07/kakie-inostrannye-yazyki-uchat-v-belorusskih-shkolah.html>. – Дата доступу: 07.06.2017.
4. Прадстаўніцтва Еўрапейскага саюза ў Беларусі [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://eeas.europa.eu/delegations/belarus/be/15976>. – Дата доступу: 11.05.2016.
5. Crystal, D. English as a global language / David Crystal. – 2nd ed. – Cambridge [etc.] : Cambridge Univ. Press, 2014. – XV, 212 p.